

AGNIESZKA CZACHOWSKA*

**ZASADY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
W EDUKACJI MŁODEGO POKOLENIA****SUSTAINABLE DEVELOPMENT RULES IN EDUCATION
OF YOUNG GENERATION****Streszczenie**

Ogród w Tychach jest przykładem inicjatywy, która łączy edukację na temat środowiska naturalnego z działaniami praktycznymi na rzecz lokalnej społeczności. Ma zapewnić dzieciom i młodzieży bezpieczną przestrzeń do spotykania się, zabawy, umożliwić bezpośredni kontakt z Matką Naturą w miejskim otoczeniu. Ogród, choć nie jest dużą przestrzenią, to jednak daje uczniom możliwość oddziaływania na środowisko i brania za nie odpowiedzialności. Wprowadzenie elementów projektowania architektonicznego do zajęć pozalekcyjnych, które było założeniem opisanego projektu, dało impuls do rozpoczęcia prac na terenie wokół SOSW w Tychach.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, architektura krajobrazu

Abstract

The garden in Tychy is an example of an initiative combining environmental education with practical activities supporting local society. It was designed to ensure children and teenagers a safe area for meeting, playing, being in direct contact with the Mother Nature in the cityscape. The garden, not so large though, makes it possible for the students to influence the environment and feel responsible for it. The introduction of architectural design elements to extracurricular classes, which was the assumption of the project described above, was an incentive to start works at the area around SOSW in Tychy.

Keywords: sustainable development, landscape design

* Mgr inż. arch. Agnieszka Czachowska, Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów „KLANZA”, Tychy.

1. Wstęp

W dzisiejszych czasach dobro Ziemi i edukacja na temat środowiska naturalnego i zabudowanego oraz ich harmonijnego rozwoju nabiera coraz większego znaczenia. Edukację tę warto rozpoczynać jak najwcześniej, łącząc ją z czynnościami praktycznymi na rzecz lokalnego środowiska. Przykładem tego typu działania jest inicjatywa opisana poniżej.

2. Dzieci projektują i wykonują ogród marzeń

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Tychach (SOSW), do którego uczęszcza 300 dzieci i młodzieży o różnym stopniu niepełnosprawności w wieku od 7 do 24 lat, jest jedyną tego typu placówką w mieście. Do szkoły, oprócz budynków, należy duży teren otwarty. W 1990 roku rozpoczęła się rozbudowa szkoły, która trwała 12 lat. Otoczenie wokół szkoły (kiedyś zielone, z boiskami sportowymi) zostało na ten okres zamienione w wielki plac budowy. Po zakończeniu prac budowlanych w 2002 roku oddano w użytkowanie piękny, nowy budynek z dużymi i jasnymi klasami i reprezentacyjnym wejściem. Jednak zniszczona przestrzeń wokół szkoły nie została poddana rehabilitacji z powodów finansowych. Uczniowie w ogóle nie mogli z niej korzystać przez cały okres budowy, jak również po jej zakończeniu, zresztą do dnia dzisiejszego. Krajobraz był porównywany do księżycowego, nie było śladu po dawnych boiskach, zieleni, urządzeniach zabawowych. Cały teren ogrodu był zarośnięty, nieuporządkowany, pokryty ziemią nasypową, z pozostałościami po starej nawierzchni placu szkolnego w postaci płyt betonowych.

Współpracujące ze szkołą stowarzyszenie, w skład którego wchodzi architekt¹, postanowiło przeprowadzić zajęcia projektowe razem z dziećmi w celu zmiany sytuacji i wspólnego zagospodarowania ogrodu. Do projektowania zostali zaangażowani uczniowie SOSW, trzech nauczycieli ze szkoły oraz młodzież z pobliskiego liceum, która zainteresowała się tymi warsztatami. Pierwsze zajęcia rozpoczęły się we wrześniu 2005 roku; trzygodzinne warsztaty odbywały się raz w tygodniu. Całość projektu była podzielona na kilka etapów.

3. Szukanie inspiracji

Założenia projektowe zakładały, że ogród powinien być:

- dostępny dla wszystkich,
- zaprojektowany zgodnie z zasadami ekologii,
- współtworzony przez społeczność szkolną.

Aby te warunki zostały spełnione przeprowadzono zajęcia wprowadzające, prezentujące zasady projektowania ogrodów i ekologii. Zorganizowano wyjazdy, międzynarodowe wymiany młodzieżowe i wizyty studialne, w czasie których młodzi uczestnicy mogli zapoznać się z polskimi i zagranicznymi przykładami budowy ogrodów ekologicznych i placów zabaw, także takimi, przy których projektowaniu i realizacji pracowały również grupy dzieci i młodzieży.

Pierwszych inspiracji szukano podczas wyjazdu do Bielska-Białej – do stowarzyszenia „Klub Gajka”² – gdzie zapoznano się ze ścieżką dydaktyczną założoną wokół siedziby stowarzyszenia i przykładami naturalnych rozwiązań ogrodowych. Odwiedzono także bielskie Bielany, które słyną z atrakcyjnych urządzeń zabawowych i sportowych dla dzieci i młodzieży oraz park przy pałacu w Pszczynie. Ten wyjazd poszerzył horyzonty i ukazał nowe możliwości, które można wykorzystać w procesie projektowania oraz był doskonałym doświadczeniem umożliwiającym zintegrowanie grupy.

Innym sposobem szukania inspiracji i zbierania doświadczenia był dwutygodniowy pobyt dziecięciu młodych osób z Tychów (czterech z SOSW oraz pięciu wolontariuszy współpracujących ze sto-

warzyszeniem) w Zuydcoote (Francja) w październiku 2005 roku. Efektem tej polsko-francuskiej wymiany młodzieżowej było założenie małego ekologicznego ogrodu niedaleko siedziby partnerskiego stowarzyszenia, w którym elementy małej architektury zostały zaprojektowane przez młodzież. Do ich budowy zostały wykorzystane własnoręcznie ścinana i wyplatana wierzba oraz drewno. Ogród miał „charakter międzynarodowy” – zostały w nim posadzone nie tylko rośliny francuskie, ale i polskie (jabłonie, polska brzoskwinia, krzewy porzeczek).

Kolejnym wyjazdem była trzydniowa wizyta studialna w mieście partnerskim Tychów – Berlinie-Marzahn, w czasie której zwiedzono ogrody z placami zabaw, szkołę specjalną z przylegającym do niej terenem otwartym, realizacji projektów wewnątrz w szkole podstawowej i żłobku, w których projektowaniu czynny udział brały dzieci i młodzież oraz studenci architektury.

4. Projektowanie ogrodu

Po pierwszych zajęciach warsztatowych (mających na celu zaznajomienie z procesem projektowym, rozbudzeniem wyobraźni i przygotowaniem do etapu projektowania) młodzież skoncentrowała się na znajdowaniu odpowiedzi na następujące pytania: *Jak zaprojektować przestrzeń dostępną dla wszystkich młodych ludzi – wszystkich, niezależnie do stopnia sprawności? Jak zaprojektować ogród, który będzie dobrze spełniał swoją funkcję rekreacyjną i jednocześnie odpowiadał potrzebom środowiska naturalnego? Jak zaprojektować przestrzeń w ogrodzie, aby uczniowie chcieli w nim przebywać, bawić się, rozwijać swoje umiejętności, ale też dbać o niego?*

W ciągu półrocza szkolnego, na cotygodniowych spotkaniach, została opracowana najpierw koncepcja zagospodarowania ogrodu, następnie sam projekt i jego makieta. Wypracowana przez młodzież idea zakładała podział całego terenu na dwie strefy: głośną i spokojną, które oddzielone są kwietną łąką. Elementy programu należące do strefy głośnej to: plac zabaw, urządzenia sportowe, boisko trawiaste, miniamfiteatr, do strefy cichej zaś: ogród dydaktyczny, miejsce spotkań młodzieży oraz miejsce na ognisko. Elementami łączącymi te dwie strefy są różne formy kładek i ścieżek biegnących ponad łąką lub przez nią.

Uczestnicy projektu mieli okazję zapoznać się z całym procesem projektowym uwzględniającym potrzeby osób niepełnosprawnych – od inwentaryzacji i oględzin terenu po zatwierdzenie projektu, pracowali w różnych skalach, na papierze i makietach. Opracowywali projekty od zarysu ogólnego po detale. Zapoznawali się z różnymi możliwościami zagospodarowania ogrodu, z roślinnością oraz rozwiązaniami ekologicznymi.

Zajęcia prowadzone były głównie przez tyską architekt, przy współpracy niemieckiej architekt Renate Schindlbeck. Ogólnie młodzież oceniła zajęcia jako bardzo twórcze, dające możliwość przelewania własnej wyobraźni na papier, pokazujące możliwość wpływania na najbliższe otoczenie.

5. Realizacja

Realizację projektu rozpoczęto od wykonania elementów ogrodowych z wikliny pod dachem szkoły. W miarę wiosennego ocieplenia przeprowadzono prace porządkowe, w których pomagała grupa niemieckich wolontariuszy z Berlina-Marzahn, na co dzień pracujących w NBW (Nordberliner Werkgemeinschaft gGmbH), gdzie zajmują się zakładaniem i pielęgnacją ogrodów. W ciągu pięciu kwietniowych dni ich pobytu dokładnie uporządkowano najbardziej zaniedbane części ogrodu, w szczególności doprowadzono teren do stanu umożliwiającego posadzenie kilkunastu drzewek i krzewów.

W czasie wakacji specjalistyczne firmy zaangażowane do współpracy zamontowały urządzenia na placu zabaw, ukształtowały teren i posiały trawę. Jesienią kolejni wolontariusze, tym razem z Francji, w czasie drugiej polsko-francuskiej wymiany młodzieżowej pomogli w wykonaniu mebli do ogrodu, płotków wiklinowych, zasadzeniu drzew i krzewów oraz przekopaniu terenu zarośniętego chwastami i krzakami.

W dniu dzisiejszym proces realizacji ogrodu nie jest jeszcze zakończony. Aby dzieci i młodzież mogły z niego zacząć korzystać, trzeba jeszcze wybrukować ścieżki oraz place według projektu „młodych architektów”. Nastąpi to prawdopodobnie na wiosnę 2007 roku.

6. Ogród wszystkich dzieci

„Udział w projekcie sprawił, że zrozumiałam, że te osoby (niepełnosprawne) potrafią pracować tak jak wszyscy oraz że są ludźmi naprawdę wartościowymi”. „Ludzie z liceum byli mi bardzo pomocni, przyjaźnie nastawieni na mnie. Otworzyłam się przy nich.” „Było niesamowicie, to ja dziękuję!”

Powyższe opinie zostały wypowiedziane przez uczestników w trakcie i po zakończeniu warsztatów. Dzięki udziałowi w projekcie młodzież poszerzyła swoją wiedzę na tematy ekologiczne i projektowe. Z większością zagadnień spotkali się po raz pierwszy w życiu, gdyż nie są to tematy poruszane na lekcjach. Dzięki udziałowi w zajęciach stali się osobami bardziej świadomymi przestrzennie. Dodatkową korzyścią wynikającą z realizacji projektów jest zaangażowanie społeczności szkolnej w praktyczne działania na rzecz najbliższego otoczenia, dzięki któremu teren wokół szkoły ma szansę dłuższego przetrwania w swojej pierwotnej formie. Dla dzieci niepełnosprawnych udział w tym projekcie stworzył możliwość szczególnego przeżycia doświadczenia projektowania i realizacji ogrodu razem ze swymi zdrowymi rówieśnikami, doświadczenia pracy grupowej i podniesienia poczucia własnej wartości.

Ogród w Tychach ma zapewnić dzieciom i młodzieży bezpieczną przestrzeń do spotykania się, zabawy, umożliwić bezpośredni kontakt z Matką Naturą w miejskim otoczeniu. Ogród, choć nie jest dużą przestrzenią, to jednak daje uczniom możliwość oddziaływania na środowisko i brania za nie odpowiedzialności. Wprowadzenie elementów projektowania architektonicznego do zajęć pozalekcyjnych, które było założeniem opisanego projektu, dało impuls do rozpoczęcia prac na terenie wokół SOSW w Tychach.

Przypisy

¹Autorka niniejszej wypowiedzi, członek Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów "KLANZA", Koło w Tychach.

²Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Klub Gaja”, www.klubgaja.pl.

1. Introduction

Nowadays the Welfare of the Earth as well as the education regarding the natural and built-up environment and their harmonious development becomes more and more important. The education should be commenced the soonest possible combining it with practical activities in favour of the local environment. The initiative described below is an example of such an undertaking.

2. Children design and create the garden of their dreams

The Special School and Educational Centre in Tychy (Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, SOSW), which is attended by 300 children and teenagers with various degrees of disability from 7 to 24 years old, is the only institution of this kind in the city. The school comprises buildings and a huge open area. In 1990 the extension of the school started, which lasted 12 years. The school's surroundings (once green, with playing fields) were converted into a vast construction site during this time period. Having finalised the construction works in 2002 a beautiful, new building with spacious and bright classrooms and a representative entrance was delivered. Yet the area around the school was destroyed and was not restored for financial reasons. Students were unable to use it both throughout the entire construction time and after the finalisation thereof. They cannot use it even now. The scenery recalled a moonscape; there was no trace of playing fields, green areas and playground equipment. The entire garden area was overgrown, messy, covered with heaps of ground and the rests of the old surface of the schoolyard in form of concrete slabs.

An association cooperating with the school, whose member is an architect¹, decided to conduct project classes with the children in order to change the situation and collectively develop the garden. The project activities were carried out by SOSW students, three teachers from the school and teenagers from the nearby secondary school, which became interested in the workshops. First classes started in September 2005; three-hour workshops took place on a weekly basis. The entire project was divided into several stages.

3. Looking for inspiration

According to the project assumptions the garden should be:

- accessible for anyone,
- designed in an ecology-friendly manner,
- co-created by the local community.

In order to meet the aforementioned conditions introductory classes were carried out, which presented the principles of garden design and ecology. Trips, international youth exchanges and research visits were organised, during which young participants could familiarise themselves with Polish and foreign examples of the construction of ecological gardens and playgrounds, also with those, to the design and creation of which contributed children and teenagers.

First inspirations were looked for during a trip to Bielsko Biała to the "Klub Gaja" Association². In the course of the trip a didactic trail created around the association's seat and examples of natural garden solutions were demonstrated. Next, the district Bielany of Bielsko Biała, famous for attractive playground and sport equipment for children and teenagers, was visited, as well as the park by the Palace in Pszczyna. This trip broadened horizons and showed new opportunities that could be used in the designing process. Moreover, it was a great experience that facilitated the group integration.

Another way of looking for inspirations and collecting experience was a two-week stay of nine young people from Tychy (four from SOSW and five volunteers cooperating with the association)

in Zuydcoote (France) in October 2005. The outcome of this Polish-French youth exchange was founding a small ecological garden close to the seat of the partner association, in which small architecture elements were designed by the young. The elements were built of hand-cut and hand-woven willow and wood. The garden was of an "international nature" – it was planted with not only French vegetation, but also the Polish one (apple trees, Polish peach tree, currant shrubs).

Next there was a three-day research trip to Berlin-Marzahn, the partner city of Tychy, in the course of which gardens with playgrounds, a special school with adjacent open area, designed interiors in the elementary school and nursery, to the creation of which contributed children and teenagers as well as architecture students, were visited.

4. Designing the garden

After the first workshop classes (aiming at familiarizing with the designing process, arousing imagination and preparing to the design stage) the young focused on finding answers to the following questions: *How to design the area available for all the children and teenagers – for everybody, regardless the disability degree? How to design a garden that would properly fulfil its recreational function and it would meet at the same time the needs of the natural environment? How to design the area in the garden so as the children and the young willingly spend some time there, play and develop their skills but at the same time look after it?*

During the school semester the weekly meetings were devoted to work out first the concept of developing the garden and then the design itself and its model. The idea elaborated by the young assumed dividing the entire area into two zones: noisy and quiet, which would be separated by a flower meadow. The elements pertaining to the noisy zone included: playground, sport equipment, grass playing field and mini amphitheatre. The silent zone included: didactic garden, youth meeting place and bonfire place. The two zones would be joined by various forms of footbridges and paths running over or through the flower meadow.

The project participants had an opportunity to get acquainted with the entire designing process taking into account the needs of the disabled – from the inventory taking and the area inspection to the project acceptance, they worked in various scales, both on paper and models. They developed projects from rough draft to details. They learned various possibilities of developing the garden, vegetation and ecological solutions.

The classes were conducted mainly by the architect from Tychy, in cooperation with Renate Schindlbeck, German architect. In general the young considered the classes very creative, giving opportunities to make their own imagination come to life, showing possibilities of influencing the closest surroundings.

5. Execution

The project execution started indoors by making garden elements of wicker. While the spring warming was approaching housekeeping works were performed, partially by the group of German volunteers from Berlin-Marzahn. They work at NBW (Nordberliner Werkgemeinschaft gGmbH), where they deal with creating and cultivating gardens. During the five April days of their stay the most neglected parts of the garden were thoroughly cleaned up and the area was restored to the condition that made it possible to plant several trees and shrubs.

During the vacation professional companies contracted for cooperation installed the playground equipment, formed the land and sowed grass. In the autumn other volunteers, this time from France, during the second Polish-French youth exchange helped in making garden furniture, wicker fences, planting trees and shrubs and digging the area overgrown with weeds and bushes.

On the present day the garden creation process has not finalised yet. In order to make it available for children and teenagers paths and yards need to be paved in compliance with the project of the "young architects". It will be done probably in the spring of 2007.

6. The garden of all the children

"By participating in the project I realised that those persons (the disabled) are able to work as everybody else and are really worthy people". "The people from the secondary school were very helpful and friendly towards me. They made me open up". "It was amazing, and the pleasure is all mine!"

These are the opinions expressed by the participants during and after the workshops. Due to the participation in the project the young broaden their ecology and design related knowledge. They dealt with the majority of the issues for the first time in their lives, since they are not discussed at school. Due to the participation in the classes they become more aware of space. The additional benefit resulting from the execution of the projects is the engagement of the local school community in practical activities in favour of the closest surroundings, which may contribute to preserving the area around the school in its original form for a longer period of time. For the disabled children the participation in the project created an opportunity of a unique experience of designing and creating a garden along with their healthy peers, of group work and improving their self-esteem.

The garden in Tychy is to ensure children and teenagers a safe area for meeting, playing, being in direct contact with the Mother Nature in the cityscape. The garden, not so large though, makes it possible for the students to influence the environment and feel responsible for it. The introduction of architectural design elements to extracurricular classes, which was the assumption of the project described above, was an incentive to start works at the area around SOSW in Tychy.

Endnotes

¹The author of the present thesis, a member of Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów "KLANZA" (Polish Association of Teachers and Animators), branch in Tychy.

²Ecological and Cultural Association "Klub Gaja", www.klubgaja.pl.